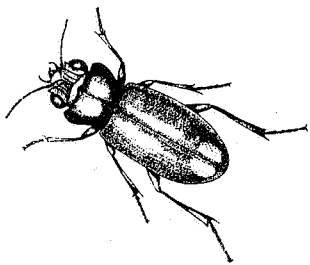

KEVERONDERZOEKERS TONEN AAN: NATUURRESERVATEN ZIJN TE KLEIN

Piet Hendriksma

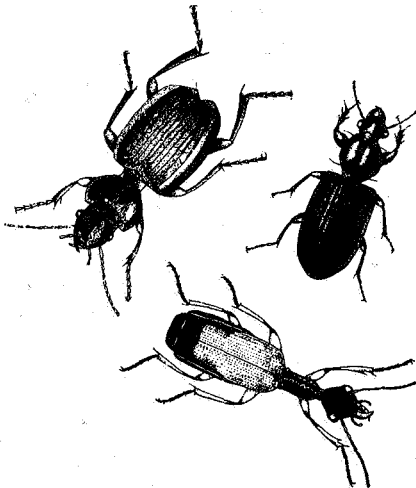
In de afgelopen 50 jaar is er veel veranderd in Drente. Van de uitgestrekte heiden en venen van vroeger is weinig meer over. Het Bunnerveen bij Norg bijvoorbeeld, ligt nu als grasachtig heideterreintje temidden van akkers en weiden en doet in bijna niets meer herinneren aan het grote veen dat zich hier vroeger uitstrekte. Van de oorspronkelijke begroeiing van het hoogveen ten zuiden van Emmen resten door afgraving en omvorming tot weiland nog maar enkele hektaren. Veel grote heideterreinen zijn omgeploegd en overgegaan in kultuurland of zijn nu percelen in de grote Drentse boswachterijen. Echt grote oorspronkelijke natuurgebieden zijn nauwelijks meer te vinden. We kunnen eigenlijk alleen de Kralose-Dwingelose heiden en het Fochteloër veen werkelijk groot noemen. Kleine natuurreservaten liggen er in Drente nog veel, in elke gemeente wel een of meer. Het Terhornsterzand, het Lheebroekerzand, het Scharreveld en het Hullenzand zijn allemaal restanten van vroeger zeer uitgestrekte heidevelden in de omgeving van Wijster.

Een belangrijke vraag voor natuurbeschermers is of de diersoorten, die op de grote heiden voorkwamen, ook op de kleine terreintjes kunnen blijven voortbestaan. De dieren waar het hier om gaat zijn onder meer korhoenders, slangen en allerlei insecten-

soorten. Het doel van de natuurbescherming o.a. is het behouden van de grote variatie en soortenrijkdom van de natuur. Als het sparen van kleine heidereservaten het behoud van de vroegere dierenwereld van de heiden garandeert, kunnen de natuurbeschermers dus tevreden zijn. Hebben de Drentse heideterreinen nu nog inderdaad dezelfde verscheidenheid aan soorten als vroeger?

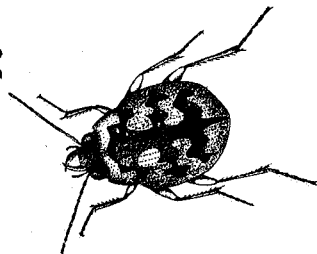
Loopkevers

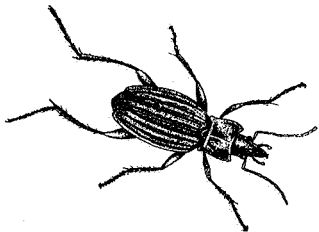
De medewerkers van het Biologisch Station in Wijster hebben deze vraag beantwoord voor een bepaalde groep insecten, de loopkevers. Dit zijn bodembewonende, vleesetende torren die met hun lange, krachtige poten rennend hun prooi kunnen pakken. Hun verborgen leefwijze is er de oorzaak van dat je ze zelden ziet lopen, maar er kunnen op een vierkante meter heidebodem tientallen dieren verborgen zitten. In de Drentse heiden en venen komen meer dan 60 soorten voor. De onderzoekers vangen ze met plastic potten, waarvan de rand gelijk ligt met het bodemoppervlak. De kevers vallen bij het

rennen in de pot en kunnen door de gladde wand zelf niet meer eruit klimmen. Zo krijgt de onderzoeker een indruk van welke soorten kevers in de omgeving van de pot voorkomen en hoeveel het er ongeveer zijn. Tijdens het onderzoek zijn op deze wijze in totaal tienduizenden kevers gevangen. Onwillekeurig rijst de vraag of dit biologische onderzoek zelf geen verarming voor de natuur betekent, als je zoveel kevers wegvangt. Volgens de onderzoekers is het effect van de potten echter zeer gering, er is bij normale monsterring nooit een daling van de keverstand waargenomen.

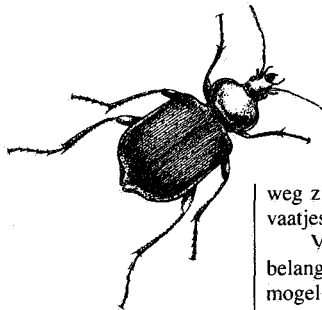
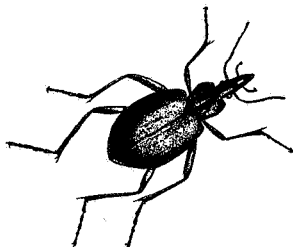
De meest interessante konklusie bij het vergelijken van de vangsten was dat op de 1200 hectare grote Dwingelose-Kralose heide duidelijk meer soorten per pot werden gevangen dan op de overige, veel kleinere heideterreinen. Om dit te verklaren is door de onderzoekers geprobeerd de belangrijkste factoren te vinden, die het voorkomen van de keversorten beïnvloeden. De vochtigheid van de bodem bleek erg belangrijk te zijn. Sommige soorten komen alleen voor op vochtig of nat terrein, andere alleen op droge plekken. Verschillende hoeveelheden regen in twee jaren kunnen de oorzaak zijn, dat het ene jaar veel en het andere jaar maar weinig kevers van een soort op dezelfde plek voorkomen. Veel soorten kevers bleken gebonden te zijn aan een bepaalde begroeiing, bijvoorbeeld bos of heide of juist kale akkergronden. Het merkwaardige is dat deze soorten, ondanks een soms erg actief loopgedrag, zich bijna nooit buiten deze begroeiing wagen. Heeft de Dwingelose hei een andere bodemvochtigheid of begroeiing van de overige heideterreinen? Nee, op de meeste plaatsen lijkt de grote hei zeer veel op de andere onderzoeksterreinen. Dan moet er dus een andere verklaring zijn voor het kleinere aantal soorten in de reservaatjes.

Uitsterven

De onderzoekers in Wijster hebben na verwerking van de vangstgegevens een verklaring gevonden voor het afwezig zijn van veel soorten in kleine natuurgebiedjes. Hoeveel dieren van een soort in een bepaald jaar voorkomen hangt af van het aantal, dat geboren is en het aantal dat is doodgegaan. Het weer en de voedselhoeveelheid spelen daarbij een belangrijke rol. Daardoor kan het aantal heel sterk wisselen van jaar tot jaar. Zo sterk, dat het kan gebeuren dat van een soort op een bepaalde plaats geen enkele dier meer voorkomt. De soort is op die plek dan uitgestorven. Vroeger was dit maar voor tijdelijk, want omdat de heiden heel groot waren was er in de buurt altijd nog wel een deel van de hei waar de soort nog wel voorkwam. Dat ze daar nog wel zaten werd veroorzaakt door een juist iets nattere of drogere bodem of een andere begroeiing. De kevers kwamen dan vroeg of laat op de plek terecht waar hun soortgenoten in het verleden waren uitgestorven. Kevervrouwtjes legden hier hun eitjes en na verloop van tijd was er weer een nieuwe groep op die plaats. In de heidereservaatjes van nu sterven natuurlijk ook soorten uit, net als op die plekken in de grote hei. Maar er is een verschil. Als een soort nu in het reservaatje uitsterft zijn er vaak geen soortgenoten in de buurt. Die zitten misschien een kilometer verderop pas, gescheiden van het keverloze gebied door bijvoorbeeld een heel groot aardappelveld met brede sloten. Door de

gebondenheid van de soort aan de heidebegroeiing is het voor de dieren niet mogelijk de andere kant van de akker te bereiken. Het gevolg is dat de soort in het reservaat uitgestorven blijft voor altijd.

Een concreet voorbeeld. In Duitsland zijn niet ver van de Nederlandse grens grote, oude loofbossen. Daar worden sommige soorten kevers gevangen, die vroeger zeker in Drente geleeft moeten hebben. Maar ze zijn hier de laatste eeuw nooit meer gevangen. Het kappen van de grote oerbossen hier, al enkele eeuwen terug, is er de oorzaak van dat deze soorten bij ons uitgestorven zijn. Sommige Drentse bossen, zoals het Mantinger Bos en het Norgerholt, lijken erg veel op die Duitse bossen, maar voor die keversoorten waren ze gewoon te klein en daarom konden ze zich daar niet handhaven.

Veeg teken

Wat zegt nu zo'n konklusie over deze kleine diergroep. Zijn kevers, die veel mensen nog nooit gezien hebben, echt zo belangrijk dat je je zorgen moet maken over hun toekomst? De onderzoekers zijn er vrijwel zeker van dat ook andere dieren, die zich niet ver kunnen verplaatsen op deze manier door langzame uitsterving worden bedreigd.

Duizendpoten, hagedissen en anders horen bij deze bedreigde dieren. Ook plantensoorten, waarvan de zaden niet ver verspreid kunnen worden, worden bedreigd. De achteruitgang van het aantal soorten loopkevers in de hei kunnen we beschouwen als een teken dat de natuurbescherming op de verkeerde

weg zit bij het her en der sparen van reservaatjes.

Voor een verstandig natuurbeheer is het belangrijk dat grote reservaten zoveel mogelijk in hun oude toestand worden teruggebracht, bijvoorbeeld door hogere grondwaterstanden. Een tweede mogelijkheid is het onderling verbinden van kleine natuurgebiedjes door stroken natuurlijk terrein. Bij heiden zou je kunnen denken aan stroken onbemest, onbewerkt land tussen de percelen kultureland. Ten derde zou de landbouw op een meer kleinschalige, meer natuurlijke manier bedreven moeten worden. Hierdoor vervagen de scherpe grenzen tussen natuur- en kultureland. Een voorbeeld waar dit gebeurt is het Stroomdallandschap Drentse A, waar samenwerking tussen Staatsbosbeheer en boeren tot een natuurlijk, harmonische landschap geleid heeft.

De onderzoekers in Wijster hebben een prachtige museumkollektie aangelegd van alle in Drente voorkomende loopkeversoorten. Het zou een zeer vervelende gedachte zijn als over pakweg 50 jaar vele van de bijzondere soorten alleen nog in deze vitrines te vinden zijn en niet, zoals nu nog, bij intensief speuren in de prachtige Drentse hei. ■■

Piet Hendriksma is student biologie en maakte kennis met het loopkeverproject tijdens een onderzoekstage op het Biologisch Station in Wijster.

